

La catalanitat és alguna cosa més que una etiqueta gratuïta

Final d'etapa, també en el pensament

L' **Salvador Cardús i Ros**

L'article de Josep-Anton Fernández, publicat dimarts passat a l'AVUI, *I el McDonald's: que és català?*, hauria de ser considerat un dels més intel·ligents i oportuns tocs d'alerta que s'han fet els darrers anys en contra de l'encarcarament del debat sobre la identitat nacional dels catalans. A més, l'article no és solament la denúncia d'un anquilosament fatal –en un moment en què tot el món discuteix sobre les seves identitats–, sinó també una aportació esplèndida d'arguments que haurien de ser tinguts molt en compte a l'hora de revisar per què han fracassat tots els models de reconstrucció del país, que en vint anys no han sabut convèncer una majoria de ciutadans, ni des del govern, ni des de l'oposició, ni des de la societat civil.

Més enllà de la crítica particular de Fernández a un article anterior de Jordi Font, la protesta indignada del professor de la Universitat de Londres té el valor d'atrevir-se a qüestionar allò que durant una trentena d'anys ha estat precisament gairebé l'únic punt de confluència entre els diversos actors polítics catalans: que la identitat dels catalans s'hagi de regalar, com si fos un premi de parada de fira, només pel fet de treballar i residir al país. Com diu aquest català que viu i treballa a Londres –però que pensa amb estàndards de rigor universal–, no és argumentalment acceptable que l'obsessió d'alguns per esborrar qualsevol criteri que permeti delimitar quin és el perfil de la cultura catalana acabi fent dir que “és culturalment català tot allò que arrela a Catalunya”.

Tant en el cas de la identitat política com de la cultural, el professor a Londres protesta per l'abandó del catalanisme a un relativisme benintencionat –evitar exclusions i essencialismes tancats– però de ceguesa culpable davant els condicionaments socials, econòmics

i polítics de tota identificació i supervivència política i cultural. És a dir, denuncia aquest nou essencialisme acomodaticí, dòcil a les raons del mercat i de l'Estat, que sosté que l'arrelament d'un bé cultural al país –del rock a les hamburgueses, del Julio Iglesias al *Gran Hermano*– té a veure amb una suposada fertilitat prèvia del sòl català on és plantat. I l'error que es deriva d'aquest supòsit és considerar que l'adquisició d'una identitat cultural i política és un mer afer burocràtic, de papers, pel qual no es paguen taxes ni es demanen condicions.

Josep-Anton Fernández les emprèn amb Jordi Font amb raó, perquè aquest ha caigut al parany de voler salvar un catalanisme sense atributs, que és el que políticament justifica el propi del seu partit, el PSC. A vegades, CiU i IC també hi han caigut en això d'administrar la nostàlgia dels orígens perduts i a explotar el desarrelament, però el PSC, val a dir-ho, n'ha estat mestre. Ara bé, en Josep-Anton també podria envestir perfectament els qui hem volgut repensar el nacionalisme desacomplexadament, però que ens hem quedat a mig camí, atrapats en algunes de les inconsistències políticament correctes però analíticament i empíricament mediocres. ¿A qui no ha caigut la bava de la modernitat identitària davant de l'eslògan –el mantra, que diria Fernández– “és català qui viu i treballa a Catalunya”? No fa ni quinze dies que una diputada de Ciutadans pel Canvi, gens sospitosa d'essentialismes identitàris, comentava que ella havia viscut una desena d'anys sense problemes d'integració a França, però que mai no s'havia considerat francesa, i que per tant, de la mateixa manera, no entenia l'obsessió per voler fer tots els immigrants automàticament catalans, a desgrat d'ells mateixos. I és que no ens hauríem de seguir engançant: fer creure que la integració a una comunitat cul-

CRUSPINERA

tural i política no té condicions és, ras i curt, una mostra més de la impotència des de la qual pensem el nostre futur. Fer gratis la identitat és fer-la irrellevant, no només per al qui ja en participa, sinó per a qui se suposa que l'hauria de voler adoptar.

Així, des del catalanisme –si és que es té al·lèrgia a la paraula *nacionalisme*– ja no és intel·lectualment presentable que s'estigui discutint si aquest ha de ser identitàri o no. Perquè, si el catalanisme no ha de tenir atributs propis i només ha de ser un projecte de gestió més eficient de la realitat administrada públicament, per què hem de carregar amb la defensa de tot un país? I des del catalanisme fa angúnia que encara rebroti, cada dos per tres, la discussió confusional que vol diluir la complexitat d'allò que és la cultura catalana en el poti-poti que és la cultura dels catalans, ofegant el coratge de qui defensa la projecció cap al futur d'uns trets culturals diferencials i específics amb l'essentialisme vergonyant i dissimulat del mercat i l'Estat, a qui es permet que esdevinguin amos i senyors de la realitat del país.

El nacionalisme polític, des de la Transició, ha estat capaç de guanyar eleccions, però no de crear les condicions socials, polítiques i econòmiques

per construir la nació, la comunitat política. Ha sabut estalviar el conflicte a base de renunciar a definir les condicions per fer la nació, a l'estil de com ara acaba d'evitar el conflicte amb les multinacionals i els distribuïdors de cinema deixant que ells posin les seves condicions. Però el pensament nacionalista i catalanista, que ha viscut en una permanent justificació a la defensiva, tampoc no ha sabut acostar els seus models a l'experiència vital dels ciutadans. Amb tots els respectes, però només cal llegir críticament i lúcida la majoria de manifestos que es redacten –que redactem– a favor del país per adonar-nos que només poden convèncer els quatre irreductibles de sempre. Segueixo pensant que només té sentit un nacionalisme comunitarista de base territorial –i en l'enyorament del paisatge, quan no s'hi viu– i que és rebutjable tot nacionalisme etnicoracial, és clar. Però això no ha de voler dir que la

identitat política i cultural es redueixi a tenir un permís de residència, un contracte laboral, una cèdula d'habitabilitat i a estar amorrat al canal local de televisió. No pot ser que integrem per força a base de no exigir res. No pot ser que, seguint una idea de Josep-Anton Fernández escrita en una altra banda, als qui accepten les condicions d'una incorporació a la identitat catalana –llengua, cultura i voluntat política– no se'ls digui quina és la contrapartida, és a dir, de què poden sentir-se orgullosos, quin sentit ha tingut el seu esforç. I, als que ja hi eren, que no se'ls pugui dir quin és el valor de la seva fidelitat al país.

Té molta raó, en Josep-Anton Fernández: uns s'han dedicat a administrar la nostàlgia –i això es podria quantificar fins i tot en milers de milions de pessetes– i a explotar el desarrelament. Però altres s'han dedicat a frustrar la voluntat de sobirania i a malbaratar el patrimoni de la identitat. I això ens ho ha de venir a dir un català que no viu ni treballa a Catalunya, que provocadorament és un català que es diu Fernández i treballa a Londres, perquè ja fa temps els intel·lectuals d'aquí hem abandonat el pensament i ens hem dedicat a la tertúlia.

• Salvador Cardús i Ros. Sociòleg i periodista

►►► vist des d'Occident, que algun infel·lix ha batejat la situació general amb el nom de “la fi de la història”. Sembla que hagin quedat políticament agnòstics de tot els ideals elevats. No solament no veuen totes les amenaces a què estem abocats des del punt de vista ecologista i que mereixen una resposta de pensament i d'acció que ja s'ha iniciat –Greenpeace n'és la bandera–, sinó que no s'adonen que la nostra societat opulenta està marginant i fabricant una “nova època de bàrbars” que faran l'assalt –com els històrics a Roma– sobre aquest luxós balneari que és Occident. Es farà justícia. Es recuperarà l'equilibri vital ecològic! Les grans causes que enamoren el cor dels homes i les dones s'obren pas històricament, de grat o per força. Amb cataclismes, si convé. Ho va dir ja Karl

Marx. Abans ho havia dit Jesús de Natzaret.

Els grans compromisos vitals de les esquerres, amb els seus ideals oberts a tothom, ara s'han reduït a una actitud *neutra* equidistant dels extrems, *centrista* o pragmàtica. Els radicalismes utòpics, per comptes d'omplir l'esperança i els afanys dels homes donant-los un sentit del viure (tenim el testimoni d'en Xirinacs a la plaça de St. Jaume), avui fan por. Tinc la impressió que aquest fenomen nou de replegament dels diversos nivells vitals quedant-se únicament en allò que es veu i es toca, va succeir a l'inici del segle passat, quan l'agnosticisme religiós es va posar de moda. A l'hora de voler treure la porqueria adherida al missatge evangèlic de l'Església, com si fos una segona pell, no se'n sortiren. I llançaren l'aigua bruta de la palangana amb el nen dins... I en-

cetaren nous camins de progrés, sense el misteri del Déu com a rerefons de totes les coses.

Ortega y Gasset ho denuncià en un article titulat: “*¡Dios a la vista!*”. “El paisatge agnòstic –diu ell– no té termes últims. Tot en ell és primer pla, faltant així a la llei elemental de la perspectiva. És un paisatge de miop i un panorama mutilat. Es renuncia, amb lloables pretextos de seny, a descobrir el secret de les últimes coses *fonamentals* i es manté la mirada fixa en *aquest món...* per tant un món sense fonament, sense seient, sense suport, illot que flota a la deriva sobre un misteriós element”.

A ell li semblava difícil reviure aquell estat d'esperit buit. S'equivocà. El reduccionisme agnòsticista s'ha desenganxat dels alts nivells de la transcendència, ha travessat els estrats de la filosofia metafísica, i ha

aterrat dins el *pragmatisme* més barroer.

Ara el nou univers de l'ecologia s'estrena. És radical. I es presenta sense aquelles adherències històriques en els camps de la manca de llibertat i de justícia que xocaven i repugnaven a les persones honestes i idealistes. Si es volen veure, els testimonis abunden.

Al Santuari Ecològic del Castell de Gallifa s'hi respiren aquests aires oberts. Es pretén superar l'home unidimensional: l'*Homo economicus*. Un audiovisual curt dona el missatge ecològic que recull *tots* els components de la persona humana, a partir del nou concepte ecològic de la *Naturallesa*, dins de la qual vivim, ens movem i som.

• Mossèn Josep Dalmau. Sacerdot i periodista